

МЕДИЧНА СПРАВА В МІСТІ БОРЗНА В 1941-1943 РР.

Данько О.М., студентка магістратури історико-юридичного факультету

Науковий керівник: к.і.н., доц. **Страшко Є.М.**, кафедра історії України та політології

Цього року Україна та світ святкує 70-ту річницю перемоги над фашизмом.

Рівно сімдесят років тому над будівлею Рейхстагу замайорів стяг, встановлений одним з радянських солдат. В 1945 році було покладено край фашистським діям на теренах Європи та України; припинено одну з найкровопролитніших та наймасштабніших за кількістю задіяних держав війну.

Але такій довгоочікуваній та по-справжньому вистражданій перемозі над фашизмом передувала окупація. Дворічна окупація Борзни та району внесла значні зміни не лише в економічну, але й соціальну, культурну сфери життя простої радянської людини.

Кардинальні зміни на фронті впливали не лише на подальший хід війни, але й на ситуацію в окупованих землях. Можна прослідкувати таку тенденцію: якщо наприкінці 1941 – на початку 1942 рр. лише встановлювалась німецька влада, відбувалися каральні акції по відношенню до єврейського населення, то з другої половини 1942 року, після переломних Сталінградської та Курської битв змінюється і політика окупантів. Виходять розпорядження з приводу масового вивезення та вербування населення на роботу до Німеччини [10].

Окупація території району німецько-фашистськими військами стала своєрідним каталізатором в діяльності медичних закладів Борзнянського краю: фельдшерсько-акушерських пунктів, хат-роділень, районної та сільських лікарень, санітарної станції.

Звісно, в роки війни медичне обслуговування населення краю виглядало дещо примітивно з точки зору сучасників. Серед найпоширеніших та найбільш доступних медичним установам ліків та засобів були йод, гліцерин, касторка; серед мед інструментів – шприци, та й ті в обмеженій кількості; пінцети, ножиці й інші предмети, необхідні для проведення маніпуляцій та надання медичної

допомоги [5; 2]. Дефіцит лікарських засобів та пізнє звернення за лікаря були причиною виникнення епідеміологічної ситуації в Борзні та районі.

Скупчення, недотримання елементарних санітарно-гігієнічних норм та правил, міграція населення, поява біженців, рух військ окупованою територією покликали медичних працівників стати на захист здоров'я населення та підтримку санітарного благополуччя регіону[6].

У роки окупації продовжують свою роботу сільські хати-родильні, послугами яких користувалися, але все дедалі рідше, селянки. До сфери обов'язків медичних працівників даних закладів входили: ведення обліку вагітних, прийняття пологів та післяпологовий патронаж з відвідуванням породілей, здійснення профілактичних щеплень, обстеження дворів з приводу санітарного стану[4].

Провідне місце в забезпеченні лікувальних закладів міста та району медичними кадрами відіграла діяльність Борзенської медичної школи, випускники якої поповнили лави медиків району. Штат лікарів складали кваліфіковані спеціалісти, серед них зокрема були і хірурги, й інфекціоністи, й терапевти, і акушери, й рентгенологи, педіатри[3].

Для отримання робочого місця в медичному закладі(санітаркою, медсестрою чи штатним лікарем) слід було подати заяву та іншу, не менш важливу, інформацію(про т.зв. благонадійність). До уваги брався рівень медичної освіти та загальний медичний стаж[4]. В період окупації при прийомі на роботу обов'язковим критерієм, який остаточно і вирішував подальше працевлаштування, була участь чи не участь в комуністичній партії та інших політичних організаціях міста, району.

Борзенська ж районна управа слідкувала не лише за пересуванням територією району німецьких військ, але й переймалася долею радянських військовополонених. Вийшло навіть розпорядження, згідно якого військовополоненим на ночівлю слід було виділити спеціальні приміщення. Та все ж розпорядження не виконувались, оскільки солдати знаходили прихисток на ніч в хатах цивільного населення.

Реакція окупаційної влади не змусила себе довго чекати. З тих пір всі військовополонені мусили ночувати у спеціально відведених на ночівлю місцях, інакше господарів, як і їх самих, чекало покарання. Навіть тих, хто тимчасово залишав у себе військовополонених чи приходящих солдат на ночівлю, чекало покарання, нібито за переховування партизан[10].

Усі військовополонені підлягали обов'язковому паспортному контролю, за який несли відповідальність старости сіл та уповноважені громад. У випадку відсутності документів такі особи направлялися до Районної Поліції, що перевіряла їх, відслідковувала місце подальшого перебування і давала дозвіл на знаходження в межах населеного пункту[2].

Санітарна ж обробка населення зводилась до ретельного миття тіла, стрижки волосся, ліквідації комах-паразитів. Подібні заходи проводились в усіх населених пунктах в спеціально оснащених санітарних пропускниках при наявності дезкамери. В домашніх умовах дезінсекцію проводили шляхом обробки речей (постільної білизни, верхнього одягу) в дезкамерах кухонних печей, прасували та жлуктували. По закінченні процедури медичний працівник видавав довідку про зроблену санобробку терміном на 14 днів. По закінченні строку дії процедуру повторювали[3].

Крім санітарної обробки населення, велике значення належало підтримці належного стану вбиралень, прибудинкових територій та колодязів громадського користування.

Медико-санітарні робітники з уповноваженим громад проводили поголовну перевірку населення на педикульоз і у випадку виявлення даного захворювання піддавали осіб з осередку обов'язковій санітарній обробці – миттю в бані та обробці речей в дезінсекторі. Особи, які були хворі на тиф чи дизентерію, з підозрами на дані захворювання підлягали негайній госпіталізації[23; Арк.27].

Медичні працівники в роки війни намагалися всебічно слідкувати за здоров'ям населення та загальним рівнем санітарного благополуччя прилеглої території. Німецьке командування санітарному стану надавало великого значення. Аби

знизити рівень захворювань, що спричинюють контакти з тваринами, була налагоджена діяльність ветеринарної та санітарної служб району.

Таким чином, в роки німецько-фашистської окупації на території Борзенського району функціонувала розгалужена мережа медичних, профілактичних закладів. Зважаючи на складнощі, зумовлені війною, санітарне благополуччя та охорона здоров'я населення намагались підтримувати на достатньому рівні [9].

З метою попередження поширення інфекційних захворювань та епідемій, в межах району була широко налагоджена профілактична робота.

Поява біженців та рух військ по території Борзенського району спонукали медпрацівників звернути увагу на забезпечення умов ночівлі для даних верств населення[1; 3]. Адже, як стане відомо згодом, поширенню інфекційних хвороб сприяла міграція населення, нерегулярне миття, недостатній рівень медичних знань, недотримання правил санітарії та несвоєчасне звернення до лікаря.

Саме тому з метою профілактики та підтримки загального санітарного стану серед населення і створювалися санітарно - пропускні пункти для військових та біженців; оснащувалися бані для профілактичної обробки населення, проводилася профілактична роз'яснювальна робота серед населення, а у разі виникнення та фіксування спалаху якогось захворювання вживали необхідних заходів (дезінфекція, дезінсекція, ретельне прибирання приміщень та території) [7;4].

Велике значення в боротьбі з інфекційними захворюваннями та з метою їх профілактики була налагоджена система превентивних заходів, які включали: підтримку санітарного благополуччя прилеглої території(своєчасне прибирання сміття), проходження медоглядів та ізоляція хворих.

У роки війни, на жаль, більшість населених пунктів району не мали медичних закладів. Для отримання медичних послуг слід було діставатися до сусіднього чи прилеглого ФАПу чи медпункту[2; 8]. Але на все це потрібен був час та транспортні засоби, яких було обмаль.

Медичні працівники в роки війни намагалися всебічно слідкувати за здоров'ям населення та загальним рівнем санітарного благополуччя прилеглої території. Німецьке командування санітарному стану надавало особливого значення.

Аби знизити рівень захворювань, що спричинюють контакти з тваринами, була налагоджена діяльність ветеринарної та санітарної служб району.

Отже, в період німецько-фашистської окупації, що тривала з вересня 1941 по вересень 1943 року, в межах Борзенського району функціонувала розгалужена мережа медико-профілактичних та лікувальних закладів (районна лікарня, медичні пункти, хати-родільні, санітарна станція, фельдшерсько-акушерські пункти) метою та завданням діяльності яких була охорона здоров'я населення, запобігання поширенню інфекційних захворювань та профілактика епідемій в скрутний воєнний час [5; 7].

Штат медичних працівників був представлений кваліфікованими хірургами, терапевтами, акушерами, педіатрами, окулістами.

В умовах війни скрутно було із забезпеченням медико-профілактичних закладів всіма необхідними медикаментами. Тому медичний персонал був змушений обходитися наявними доступними ліками та матеріалами. Це були ліки першої необхідності [3; 4]. В особливих випадках траплялись і звернення до головного управління охорони здоров'я, яке відразу реагувало та вживало необхідних заходів (надання ліків та настанови по ліквідації осередку та причин захворювання).

Література

Відділ Державного архіву Чернігівської області м. Ніжин (ВДАЧОН)

1. Ф. -Р - 3141. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 2, 4, 9, 13, 30, 35, 41.
2. Ф. -Р - 3141. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 6, 21, 24, 29, 37, 38, 72.
3. Ф. -Р - 3141. Оп. 1. Спр. 5. Арк. 27, 35.
4. Ф. -Р - 3141. Оп. 1. Спр. 6. Арк. 9, 17, 20, 21, 23.
5. Ф. -Р - 3141. Оп. 1. Спр. 12. Арк. 37, 45, 48, 49, 60, 69, 101-102.
6. Ф. -Р - 3132. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 1, 20.

7. Німецько-фашистський окупаційний режим на Україні: Збірник документів і матеріалів / За ред. П.М. Костриби – К.: Державне видавництво політичної літератури УРСР, 1963.
8. Половець В. Чернігівські архівні джерела у висвітленні періоду Великої Вітчизняної Війни //Сіверянський літопис. – 1999. - №6. - С.110-114.
9. Черниговщина в период Великой Отечественной Войны (1941-1945 гг.). Сборник документов и материалов/ Киев, 1978.
10. Чернігівщина в роки нацистської окупації: Документи і матеріали / Упорядники: О.Б. Коваленко, Р.Ю. Подкур, О.В. Лисенко. Чернігів, 2014.